

■ Ἡ κατανόηση τῶν μηχανισμῶν ποὺ ὀδηγοῦν στὴν βαρβαρότητα

Διαρκῶς «παρῶν» ὁ κίνδυνος τῆς βαρβαρότητας*

Πῶς δροῦν οἱ φανατικοὶ καὶ οἱ παράλογοι

Αὐτὸ ποὺ συνέβη τὴν περίοδο τοῦ ναζισμοῦ στὴν Γερμανία
μὲ τὸ Ὀλοκαύτωμα μπορεῖ νὰ συμβεῖ ξανά, ἀλλοῦ...

«**Κατάρρευση** τοῦ Πολιτισμοῦ» συνιστᾶ, σύμφωνα μὲ τὸν μεγάλο Κοινωνιολόγο Νόρμπερτ Ἐλίяс (1897-1990) αὐτὸ ποὺ συνέβη μὲ τὸ Ὀλοκαύτωμα τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς Ναζι καὶ τοὺς συνεργάτες τους, κατὰ τὸν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Γιατί ὅμως «τὸ βιαιότερο μέχρι σήμερα ξέσπασμα βαρβαρότητας μεταξὺ τῶν προηγμένων βιομηχανικῶν ἐθνικῶν κρατῶν συνέβη στὴ Γερμα-

νία καὶ ὄχι ἀλλοῦ»;

Μὲ τὴν συλλογὴ κειμένων ὑπὸ τὸν γενικὸ τίτλο «Μελέτες γιὰ τοὺς Γερμανοὺς», στὴν ὁποία συμπεριλαμβάνεται τὸ ὑπὸ συζήτησιν ἐκτενὲς δοκίμιο**, ὁ Ἐλίяс ἀπέβλεπε σὲ μία κοινωνιοεξελικτικὴ «βιογραφία» τῆς γερμανικῆς κοινωνίας, ὥστε μὲ βάση τὰ «μοντέλα» ἐξέλιξης τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν νὰ φωτίσει τὸ μεταγενέστερο ναζιστικὸ φαινόμενο.

* * *

Σύμφωνα μὲ ὅσα ἐκθέτει στὰ πρῶτα κεφάλαια τοῦ δοκιμίου αὐτοῦ, ποὺ ἐκδόθηκε πρόσφατα στὰ

έλληνικά ως αὐτοτελὲς βιβλίο, ἢ πολιτισμικὴ «ὑποστρόφη» ποὺ συντελέστηκε στὰ γερμανικὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης δὲν ὀφείλεται σὲ κάποια φυσικὴ ἢ μεταφυσικὴ ἰδιαιτερότητα τῶν Γερμανῶν:

«Ἐρμηνεῖες τοῦ ἴδιου τύπου μὲ αὐτὲς ποὺ καλλιέργησαν οἱ ναζί, ὅπως τὸ ὅτι κάτι στὴν “φύση” τῶν Γερμανῶν, μία “φυλετικὴ” ἢ βιολογικὴ κληρονομιά, εὐθύνεται γιὰ τὴν τροπὴ τῶν πραγμάτων, μποροῦμε νὰ τὶς ἀγνοήσουμε ὡς φαντασιοκοπήματα», γράφει.

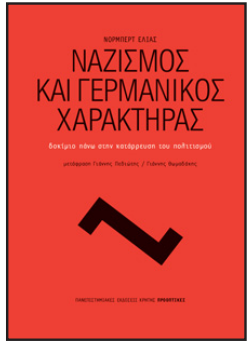
Ἀπὸ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἄποψη, ὁ τίτλος τῆς ἑλληνικῆς ἐκδόσεως: «Ναζισμὸς καὶ γερμανικὸς χαρακτήρας» ἀποβαίνει μᾶλλον παραπλανητικὸς. Ὁ γερμανικὸς τίτλος εἶναι: «**Ἡ κατάρρευση τοῦ πολιτισμοῦ**».

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸ τέλος ὁ Ἐλίяс δὲν παύει νὰ ὑπενθυμίζει: αὐτὸ ποὺ συνέβη αὐτὴ τὴν φορὰ στὴν Γερμανία, μπορεῖ νὰ συμβεῖ ξανά, ἀλλοῦ. Ἄν δὲν κατανοήσει κανεὶς τοὺς μηχανισμοὺς ποὺ ὀδηγοῦν στὴν βαρβαρότητα, δὲν θὰ μπορέσει νὰ προστατευθεῖ ἀπὸ τὴν ἐπανεμφάνισή της.

Τὸ Ὀλοκαύτωμα εἶναι, λοιπόν, πολὺ λιγότερο ἓνα εἰδικὰ γερμανικὸ ἔγκλημα καὶ πολὺ περισσότερο αὐτὸ ποὺ ὑποδηλώνει ὁ τίτλος τοῦ δοκιμίου (ὑπότιτλος τῆς ἑλληνικῆς ἐκδόσεως): **μία κατάρρευση τοῦ –δυτικοῦ– πολιτισμοῦ στὸ σύνολό του.**

Στὸ τέταρτο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου ἀντικρούεται κάθε ἐπίφαση ὀρθολογικότητας, τὴν ὁποία θὰ μποροῦσε νὰ ἐνδυθεῖ τὸ ναζιστικὸ ἐγχείρημα: ὁ ἐθνικισμὸς, ὁ ρατσισμὸς, τὸ μῖσος τοῦ διαφορετικοῦ εἶναι ἐξ ὀρισμοῦ ἀνορθολογικὰ καὶ γι' αὐτὸ ἰδιαίτερα ἐπικίνδυνα, ἀφοῦ ἀπέναντί τους ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς τοῦ ὀρθοῦ λόγου φάνηκε ἐξαιρετικὰ ἀνίσχυρος, ἐξηγεῖ ὁ Ἐλίяс, ἐπιρρίπτοντας στοὺς διανοούμενους τὴν ἐκ μέρους τους ἄγνοια τοῦ ναζιστικοῦ κινδύνου.

Μὴν ὑποτιμᾶτε λοιπὸν τὶς συμμορίες καὶ τὰ κινήματα ποὺ ἐπικαλοῦνται τὴν βία καὶ τὴν ἐξόντωση τοῦ ἀντιπάλου, γιὰτὶ πράγματι τὸ ἐννοοῦν, προειδοποιεῖ ὁ Γερμανοεβραῖος στοχαστής, ἀκόμη κι ἂν δὲν ὑπάρχει ἓνα προφανὲς «συμ-

φέρων» πὸν θὰ ἀποκόμιζαν οἱ δῆμιοι ἀπὸ τέτοια ἐγκλήματα.

Δὲν μπορεῖ ἐδῶ νὰ μὴν ἀναλογιστεῖ ὁ σύγχρονος ἀναγνώστης πόσο ἐπίκαιρες μοιάζουν αὐτὲς οἱ ἐπισημάνσεις ὅσον ἀφορᾶ π.χ. τὸ «ISIS» ἢ, στὰ καθ' ἡμᾶς, τὴν «Χρυσὴ Αὐγὴ», ἀλλὰ καὶ κάθε κίνημα μὲ τάσεις ὀλοκληρωτισμοῦ καὶ ἀποδοχῆ τῆς βίας.

• «Ὅποιαδήποτε ὁμοιότητα...» – σημαίνει τὸν συναγερμό. **Πάρτε στὰ σοβαρὰ τὸν κίνδυνο τῶν φανατικῶν καὶ τῶν παράλογων, διδάσκει ὁ Ἑλίας. Τὸ ἐννοοῦν.**

* * *

Τὸ χαμένο μεγαλεῖο

Ἀνατέμνοντας σὲ ἀδρὲς γραμμὲς τὴν νεότερη γερμανικὴ ἱστορία καὶ συγκρίνοντάς τὴν μὲ ἐκείνην ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ὁ Ἑλίας στέκεται ἰδιαίτερα στὴν **φαντασίωση τοῦ χαμένου μεγαλείου** –κάτι πού, βέβαια, θὰ φανεῖ ἀνησυχαστικὰ οἰκείο καὶ στὸν Ἕλληνα ἀναγνώστη.

Ἡ σύγκριση π.χ. τοῦ γερμανικοῦ μὲ τὸν βρετανικὸ πατριωτισμὸ εἶναι καταλυτικὴ, ἀφοῦ ὁ τελευταῖος «δὲν ἦταν ρομαντικός»· σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς Γερμανοὺς, οἱ Βρετανοὶ «τὸ παρελθὸν δὲν τὸ ἐνιωθάν ὡς μία περίοδο πὸν ξεπερνοῦσε κατὰ πολὺ τὸ παρόν».

Ὅταν στὸ 6ο κεφάλαιο διαβάζει κανεὶς γιὰ τὸν εὐτελισμὸ τῆς πολιτικῆς, σὲ σύγκριση μὲ τὸν ἥρωισμὸ τῶν πολεμικῶν ἐπιτευγμάτων, τὴν ἀπαξίωση τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς κανονικότητος, τὴ «σιωπηρὴ ἢ ἐκδηλῆ προσμονὴ γιὰ τὸ θεαματικὸ» καὶ τὴν «λαχτάρα γιὰ τὸ ἐξαιρετικὸ συμβάν», ὡς στοιχεῖα ριζωμένα στὴν γερμανικὴ παράδοση, πὸν εὐνόησαν τὴν ἐκδήλωση τοῦ **ναζιστικοῦ φαινομένου**, δὲν θέλει πλέον πολὺ γιὰ νὰ ἀναγνωρίσει ὁμοιότητες

καὶ ταυτίσεις μὲ ἀνάλογα φαινόμενα στὸν κόσμον πὸν μᾶς περιβάλλει.

Ὁ «μαῦρος ἰδεαλισμὸς» τῶν Ναζι ἐξηγεῖται, λοιπόν, περισσότερο μὲ βάση τὰ κοινωνιο-πολιτισμικὰ φαινόμενα τοῦ γερμανικοῦ 19ου αἰῶνα, παρὰ μὲ βάση τὴν οικονομικὴ κρίση τοῦ Μεσοπολέμου. **Ἡ** τελευταία λειτούργησε μᾶλλον ὡς ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἔρθουν στὴν ἐπιφάνεια τὰ βαθύ-

τερα καὶ παλαιότερα αἴτια.

Ὁ Ἑλίας περιγράφει ἀριστοτεχνικὰ τὸν Χίτλερ ὡς «καινοτόμο πολιτικὸ σαμάνο» (21ο κεφάλαιο).

Ἡ ἀνάγκη τῶν Γερμανῶν νὰ ἀναπληρώσουν, ἀκολουθώντας τον, τὸ ἱστορικὸ ἔλλειμμα τους σὲ αὐτοσεβασμό, τοὺς παγίδευσε σὲ ἓναν «φαῦλο κύκλο», «ὅπως κι ὅλους τοὺς λαοὺς μὲ ἔντονα φαντασικὰ στοιχεῖα στὴν συμπεριφορὰ καὶ στὴν σκέψη».

* * *

Τὸ ἀπολαυστικὰ καλογραμμμένο (ὅπως καὶ κάθε κείμενο ποὺ βγήκε ἀπὸ τὴν πένα τοῦ Ἑλίας) βιβλίο εἶναι πραγματικὸ χρυσάφι γιὰ τὸν σημερινὸ Ἕλληνα ἀναγνώστη ποὺ θέλει νὰ κατανοήσει, τηρουμένων βέβαια τῶν ἀναλογιῶν, τὴν κατάστασι τῆς δικῆς του χώρας.

Μαρίας Τοπάλη

(*) Ἐφημερ. «Καθημερινή», 15.5.2016. Ἐπιμέλ. ἡμετ.

(**) Νόρμπερτ Ἑλίας, Ναζισμὸς καὶ γερμανικὸς χαρακτήρας, Δοκίμιο πάνω στὴν κατάρρευση τοῦ πολιτισμοῦ, ἐκδόσεις «Πανεπιστημιακὲς Ἐκδόσεις Κρήτης».